

مصاحبه و بازجویی نوین

مؤلفین:

سرتیپ ۲ پاسدار سیدرضا خوش‌زاد (عضو هیئت علمی دانشگاه پلیس)
سروان کارآگاه سوم جنایی حیدر هاشمی

انتشارات ناقوس

خوشزاد، رضا، ۱۳۳۷ -

مصاحبه و بازجویی نوین / مؤلفین سیدرضا خوشزاد، حیدر هاشمی. — تهران:
انتشارات ناقوس، ۱۳۸۵.

۳۲۸ ص.: مصور، جدول، نمودار.

ISBN : 964-371-208-X : ۳۸۰۰۰ ریال

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

۱. بازجویی پلیس. ۲. بازجویی (آیین دادرسی کیفری). ۳. مصاحبه برای اجرای قانون.
الف. هاشمی، حیدر. ب. عنوان.

۳۶۳/۲۵۲

م ۸۰۷۳/خ HV

۸۴-۳۶۸۱۱

کتابخانه ملی ایران

www.naghoospress.ir

انتشارات ناقوس

چاپ اول

مصاحبه و بازجویی نوین

انتشارات ناقوس

سیدرضا خوشزاد- حیدر هاشمی

۱۳۸۵

۲۰۰۰ جلد

شاد

فرنو

فرنو

۳۸۰۰۰ ریال

۹۶۴-۳۷۱-۲۰۸-X

964-371-208-X

نام کتاب

ناشر

مؤلفین

چاپ اول

تیراژ

لیتوگرافی

چاپ

صحافی

قیمت

شابک

ISBN

کلیه حقوق برای مؤلفین محفوظ
است. تکثیر تمامی یا قسمتی از
این اثر به صورت حرفه‌چینی یا
چاپ مجدد، چاپ الفست، پلی‌کپی،
فتوکپی و انواع دیگر چاپ ممنوع
است و پیگرد قانونی دارد.

مرکز پخش: انتشارات ناقوس

تهران: خیابان انقلاب- خیابان ۱۲ فروردین- کوچه نوروز- پلاک ۲۷

تلفن: ۶۶۹۶۶۷۴۹-۶۶۹۶۶۷۵۰-۶۶۳۱۱۷۱۵

همکار گرامی و سرور معزز:

«هر چند در تألیف مطالب مندرج در متن این اثر، تلاش وافر برای جلوگیری از انتشار اطلاعات و موضوعات خاص به عمل آمده است، لیکن تقاضا می‌شود جهت ممانعت از سوء استفاده‌های احتمالی، این تألیف را در اختیار افراد غیرمجاز قرار ندهید.»

با تشکر و امتنان

مؤلفین

مقدمه

بنام آنکه کلام و سخن را آفرید و به نام او که سخن گفتن را آموخت تا پلی باشد بین خالق و مخلوق و وسیله‌ای برای کسب رضایت حق.

مصاحبه و بازجویی به عنوان یکی از شاخه‌های پلیس علمی و از قدیمی‌ترین ابزارهای کشف جرم، نقش مؤثری در کشف حقایق مربوط به امور پلیسی، قضایی، حفظ امنیت جامعه، خنثی کردن توطئه‌های دشمن و حراست از حقوق مردم و... دارد که در گذر زمان و به موازات پیشرفت بشر در زمینه‌ها و رشته‌های مختلف پلیس علمی و گسترش و پیچیده‌تر شدن علوم متنوع بخصوص؛ پزشکی و روانشناسی از این تغییر و تحولات مستثنی نبوده و در راستای پیشرفت علوم و اختراع وسایل و سیستم‌های پیشرفته، شیوه و تکنیک‌های آن نیز متنوع شده است که در این زمینه می‌توان کشف دستگاه‌های دروغ‌یاب یا داروهای تخدیری را از جمله این ابداعات نام برد.

در نظام قضایی جمهوری اسلامی ایران که مقررات آن الهام گرفته از شرع مبین اسلام می‌باشد با توجه به جایگاهی که شهادت و اقرار در ادله اثبات دعوی (ادله اثبات دعوی عبارتند از؛ اقرار، شهادت، قسم و علم قاضی) دارد، مصاحبه و بازجویی نیز به عنوان ابزارهای تحصیل شهادت و اقرار، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد. البته شهادت و اقراری که بعنوان با ارزش‌ترین قسم ادله اثبات دعوی شمرده شده است، زمانی دارای اعتبار و ارزش قضایی است که با توجه به اصل ۳۸ قانون اساسی به شکنجه و اجبار متکی نبوده و ضمانت اجرای آن نیز ماده ۵۷۸ قانون مجازات اسلامی و قانون حقوق شهروندی (مصوب ۱۳۸۳) می‌باشد. بنابراین در اینجا است که ضرورت و اهمیت آموزش و کاربرد فنون و روش‌های صحیح مصاحبه و بازجویی بیش از پیش هویدا و آشکار می‌گردد.

هر چند روش‌های تحقیقاتی موفقیت‌آمیز باید از روی تجربه بدست آید لیکن در این تألیف سعی شده است جهت کاربردی‌تر شدن جنبه‌های نظری، تئوری‌های مدرن مصاحبه

و بازجویی با تجارب کارآگاهی مؤلفین و سایر متخصصین دستگاه‌های پلیسی و قضایی تلفیق گردد تا ضمن جبران خلاء منابع نظری، روش‌های صحیح مصاحبه و بازجویی (که در منابع موجود فقط به جنبه‌های نظری آن تکیه شده) با رویکردی متفاوت و کاملاً عملیاتی ارایه گردد.

امید است این تألیف که کوششی بدیع در شناساندن هر چه بیشتر موضوع به علاقمندان علی‌الخصوص کارآگاهان کشف جرم - قضات محترم - دانشجویان مقاطع؛ کارشناسی ارشد - کارشناسی - کاردانی و سایر دوره‌های تخصصی و تکمیلی دانشگاه پلیس بالاخص دانشکده پلیس جنایی می‌باشد، مورد استفاده و توجه قرار گیرد.

شایان ذکر است هرگز مدعی نیستیم که این تألیف مبری و مصون از هرگونه عیب و نقص می‌باشد چه بسا اشکالات عدیده‌ای نیز داشته باشد به‌همین خاطر از پژوهشگران گرامی استدعا دارد نقطه نظرات اصلاحی و انتقادی خود را به‌صورت مکتوب عرضه فرمایند تا در تألیفات آتی از آنها کمال استفاده به عمل آید و از تذکرات، راهنمایی‌ها و انتقادات پژوهش‌گران گرامی، نه تنها رنجیده خاطر نخواهیم شد بلکه به‌مصدق فرمایش ائمه معصومین علیهم السلام «*احب اخوانی الی من اهدی الی عیوبی*» قدردان و شاکر نیز خواهیم بود که «*ی‌الله مع الجماعة*». باشد که همگی با هم به عنوان باقیات الصالحات از این راه خدمتی هر چند ناچیز به نظام الهی جمهوری اسلامی ایران در سنگر مقدس و ارزشمند پلیس جنایی کرده باشیم. انشاء...

مؤلفین

پیشگفتار

قال رسول الله... (صلی الله علیه و آله):

«حسن السؤال نصف العلم» (بخار الزنوار علامه مجلسی)

«نیکو سؤال کردن نصف علم است».

برای تحقیق و جمع‌آوری اخبار و اطلاعات، در سازمان‌های پلیسی و اطلاعاتی از ابزارها و روش‌ها و شیوه‌های متنوع و مختلفی استفاده می‌شود اهم این ابزارها و شیوه‌ها عبارتند از:

- پرسشنامه‌ها، تست‌های روان‌شناختی و آزمون.
- مشاهده با استفاده از دوربین و ماهواره و...
- مصاحبه و زیرپاکشی (تخلیه اطلاعاتی پنهان).
- مطالعه بیوگرافی یا سوابق، جمع‌آوری آشکار.
- ورود پنهانی.
- بازجویی.
- تجهیز، شنود زنده، میکروفن‌گذاری، استراق سمع و...
- تعقیب و مراقبت.
- بررسی و جمع‌آوری آثار و علائم و امارات و قراین مادی جرم و تجزیه و تحلیل و ارزیابی و نتیجه‌گیری آن.

ولی سؤال اساسی این است که؛ کدام یک بهتر است (روش‌های جمع‌آوری اطلاعات)؟

«آرویل.اس. بار» (arvil. s.barr) محقق دانشگاه «ویسکانسین» (wiscansin) امریکا، با طرح این پرسش که کدام یک بهتر است، آره یا چکش؟ راه را برای این بحث و جدل

بست. او معتقد است ابزارهای تحقیق و کسب اطلاعات نیز همانند ابزارهای موجود در قفسه نجار، هریک برای وضعیت و هدف خاصی مناسب بوده و وجوه تمایز و تفاوت را تنها باید در اهداف، امکانات و زمینه‌ها جستجو کرد و نمی‌توان به‌طور مطلق نظری داد.^۱

«والسلام علی من التبع الهدی»

www.ketab.ir

^۱ - روش تحقیق، جان بست، ترجمه حسن پاشا شریفی و نرگس طالقانی، انتشارات رشد، چاپ سوم، صفحه ۲۱۸.

فهرست مطالب

مقدمه	۹
پیشگفتار	۱۱
فصل اول	۲۱
« مفاهیم، تعاریف و اجرای مصاحبه »	۲۱
مقدمه	۲۳
بخش اول	۲۵
مفاهیم، تعاریف	۲۵
اهمیت مصاحبه	۲۵
چرا اصولاً مصاحبه می کنیم؟	۲۶
مصاحبه هنراست یا علم؟	۲۷
چالش های موجود در مصاحبه پلیسی	۲۸
تعاریف مصاحبه	۲۹
بخش دوم	۳۳
مصاحبه در عمل و اجرا	۳۳
گفتار اول	۳۴
مرحله قبل از اجرای (حضور در صحنه) مصاحبه	۳۴
الف) بررسی ضرورت انجام مصاحبه	۳۴
ب) جمع آوری کلیه سوابق و اطلاعات موردنظر	۳۵
ج) طراحی اهداف و نیازمندی های مصاحبه	۳۵

گفتار دوم ۴۷

مرحله اجرای مصاحبه (صحنه انجام مصاحبه) ۴۷

الف) توکل به خداوند و اعتماد به نفس ۴۷

ب) دعوت و انتقال سوژه به صحنه مصاحبه ۴۸

ج) مقدمه و شروع مصاحبه ۵۱

د) ویژگی‌های مصاحبه‌گر در صحنه مصاحبه ۵۳

۱/د) ویژگی‌های روحی مصاحبه‌گر ۵۴

۲/د) ویژگی‌های رفتاری مصاحبه‌گر ۶۱

ه) مستندسازی (ثبت یا ضبط) مراحل اجرای مصاحبه ۶۴

و) تجزیه و تحلیل مطالب کسب شده از مصاحبه و مطابقت آن با اهداف ۶۷

ز) پایان و خاتمه مصاحبه ۶۸

گفتار سوم ۶۹

مرحله بعد از انجام مصاحبه ۶۹

الف) تهیه گزارش مصاحبه ۶۹

ب) ارزیابی نتایج مصاحبه ۷۰

فصل دوم ۷۱

«طبقه بندی، تکنیک‌ها و الزامات مصاحبه» ۷۱

بخش اول ۷۳

طبقه‌بندی و الزامات مصاحبه ۷۳

۱- طبقه بندی مصاحبه به لحاظ طیف های اجتماعی ۷۴

۲- طبقه بندی مصاحبه از لحاظ شخصیت افراد ۱۱۸

۱۲۸.....	۳- طبقه بندی مصاحبه به لحاظ فرم اجراء
۱۳۱.....	۴- طبقه بندی مصاحبه از لحاظ تعداد مصاحبه گر و مصاحبه شونده
۱۳۳.....	۵- طبقه بندی مصاحبه به لحاظ جایگاه و مرحله
۱۳۵.....	۶- طبقه بندی مصاحبه از نظر ملاحظات حفاظتی
۱۳۸.....	۷- طبقه بندی مصاحبه از لحاظ تحدید (محدود کردن) پاسخ
۱۳۹.....	۸- طبقه بندی مصاحبه از لحاظ قالب و چهارچوب
۱۴۰.....	۹- طبقه بندی مصاحبه به لحاظ روش های طراحی سوال
۱۴۵	بخش دوم
۱۴۵.....	تکنیک ها و الزامات شرعی و قانونی مصاحبه
۱۴۵.....	الف) تکنیک های مختلف انجام مصاحبه
۱۵۵.....	اصول زیرپاکشی
۱۵۶.....	شیوه های زیرپاکشی
۱۵۷.....	ب) الزامات فنی، شرعی و قانونی مصاحبه
۱۵۷.....	۱/ب) الزامات فنی
۱۶۱.....	۲/ب) احکام شرعی و قانونی
۱۶۵.....	فصل سوم
۱۶۵.....	«بازجویی»
۱۶۷.....	مقدمه
۱۶۹.....	بخش اول
۱۶۹.....	تعاریف و مفاهیم
۱۶۹.....	تعریف بازجویی

- طبقه بندی بازجویی به لحاظ نوع اهداف سازمانی ۱۷۱
- طبقه بندی بازجویی به لحاظ مدت اجراء ۱۷۱
- برگ بازجویی ۱۷۲
- بازجویی و تعریف آن از نظر شرع مبین اسلام ۱۷۲
- بازجویی علم است یا فن یا هنر؟ ۱۷۴
- اهداف بازجویی ۱۷۵
- وجوه اشتراک و افتراق مصاحبه و بازجویی ۱۷۶
- ارزش اقرار ۱۷۷
- بخش دوم ۱۷۹
- بازجویی در عمل و اجراء ۱۷۹
- گفتار اول ۱۸۰
- مراحل مقدماتی بازجویی ۱۸۰
- الف) صلاحیت بازجو و لزوم داشتن اطلاعات کافی ۱۸۰
- ب) تعیین درجه فوریت بازجویی ۱۸۴
- ج) تدارک وسایل بازجویی ۱۸۵
- د) لزوم طرح بازجویی ۱۸۷
- ۲/د) شرایط فیزیکی (مکانی - زمانی) و روانی محیط بازجویی ۱۹۰
- ۲/۱/د) شرایط فیزیکی محیط بازجویی ۱۹۰
- ۲/۲/د) شرایط روانی محیط بازجویی ۲۰۰
- ۲/۲/۱/د) تفاهم ۲۰۰

۲۰۱.....	استفاده از مترجم (۵/۲/۲/۲)
۲۰۱.....	ه) شناخت شخصیت متهم به منظور انتخاب روش بازجویی مطلوب
۲۰۲.....	ه/۱) تیپ شناسی متهم
۲۰۳.....	ه/۲) رابطه روانشناسی و بازجویی
۲۰۶.....	گفتار دوم
۲۰۶.....	مراحل اجرایی (عملی) بازجویی
۲۰۶.....	الف) آغاز بازجویی
۲۰۸.....	ب) فنون بازجویی
۲۰۹.....	۱/ب) سئوالات بازجویی
۲۱۳.....	۲/ب) شیوه های بازجویی
۲۱۴.....	۳/ب) تکنیک های بازجویی
۲۳۰.....	ج) مستند سازی بازجویی
۲۳۶.....	د) مسائل و مسئولیت های ناشی از بازجویی
۲۳۶.....	۱/د) مسئولیت های بازجویی
۲۴۰.....	۲/د) مشکلات و آفات (آثار وضعی منفی) مصاحبه و بازجویی
۲۴۳.....	فصل چهارم
۲۴۳.....	«روانشناسی در مصاحبه و بازجویی»
۲۴۵.....	مقدمه
۲۴۷.....	بخش اول
۲۴۷.....	روانشناسی دروغ
۲۴۷.....	تعریف دروغ

- علل دروغ‌گویی ۲۴۹
- ابزارها و روش‌های کشف دروغ ۲۵۰
- ۱- دروغ‌یاب یا دروغ‌نگار (دروغ سنج) ۲۵۰
- ارزش قضایی دروغ سنجی ۲۵۲
- دروغ و اثبات مجرمیت ۲۵۳
- دروغی که مسبب آن بازجو کننده می‌باشد ۲۵۴
- ۲- تحلیل تخدیری و تشخیص تخدیری ۲۵۵
- نظر علمای حقوق درباره منع کاربرد تحلیل تخدیری در زمینه قضایی ... ۲۵۷
- ۳- تداعی معانی ۲۵۸
- تشخیص با روش تداعی معانی ۲۶۱
- ۴- آزمون‌های روانی ۲۶۳
- بخش دوم ۲۶۵
- هیپنوتیزم ۲۶۵
- تعاریف و مفاهیم هیپنوتیزم ۲۶۷
- چگونگی انجام هیپنوتیزم ۲۶۸
- مراحل هیپنوتیزم ۲۶۹
- تکنیک‌های هیپنوتیزم ۲۶۹
- قابلیت اعتماد هیپنوتیزم ۲۷۰
- شرایط انجام هیپنوتیزم ۲۷۰
- بخش سوم ۲۷۳
- نقش مهارت‌های ارتباطی در مأموریت‌های پلیسی ۲۷۳

مهارت های ارتباطی.....	۲۷۴
انواع مهارت های ارتباطی.....	۲۷۶
۱- مهارت های غیر کلامی.....	۲۷۶
اصول پایه در تعبیر رفتارهای غیر کلامی در مصاحبه و بازجویی.....	۲۸۱
۲- مهارت های کلامی و فرا کلامی.....	۲۸۳
بخش چهارم.....	۲۸۷
طبقه بندی افراد در مصاحبه و بازجویی از دیدگاه روانشناسی.....	۲۸۷
۱- افراد منطقی.....	۲۸۷
۲- افراد با شور و هیجان.....	۲۸۸
۳- افراد احساساتی.....	۲۹۰
۴- افراد عصبی.....	۲۹۱
۵- افراد مضطرب.....	۲۹۲
۶- افراد وسواسی.....	۲۹۴
بخش پنجم.....	۲۹۷
کاربرد عملیات روانی در مصاحبه و بازجویی.....	۲۹۷
۱- شستشوی مغزی.....	۲۹۸
فرآیند شستشوی مغزی.....	۲۹۹
پویایی ها و مکانیزم های روانی شستشوی مغزی.....	۳۰۲
امکانات و محدودیت های شستشوی مغزی.....	۳۰۶
۲- شایعه.....	۳۰۷
تقسیم بندی شایعات.....	۳۰۸

- انگیزه شایعات ۳۰۹
- کاربرد شایعه در مصاحبه و بازجویی ۳۱۰
- ۳- ترغیب ۳۱۲
- مقاومت در برابر ترغیب ۳۱۳
- عوامل مؤثر در ترغیب موفقیت آمیز ۳۱۵
- سخن پایانی ۳۱۹
- منابع و مآخذ ۳۲۱
- ضمایم ۳۲۳